

Handläggare: Elisabet Sjöberg
Telefon: 508 33 947

Till
Utbildningsnämnden 07 02 15

Särskilda undervisningsgrupper och särskoleklasser- omfattning, utveckling, skillnader mellan stadsdelsförvaltningar

Förslag till beslut

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar följande:

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens redovisning

Thomas Persson
Direktör

Göran Isberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen sammanställer sedan läsåret 01/02 årligen en förteckning över de särskilda undervisningsgrupperna i Stockholms kommunala grundskolor. Sedan läsåret 04/05 har även de kommunala särskoleklasserna inkluderats. Årets sammanställning av särskilda undervisningsgrupper och särskoleklasser biläggs detta tjänsteutlåtande.

Förvaltningen redovisar i detta tjänsteutlåtande en analys av omfattning, förändringar och skillnader mellan stadsdelar utifrån årets och föregående års sammanställningar.

Analysen visar att antalet särskilda undervisningsgrupper inte förändrats de senaste åren men mellan och inom stadsdelarna är skillnaden stor. Det föreligger även olikheter hur de särskilda undervisningsgrupperna finansieras. Den största elevgruppen i de särskilda undervisningsgrupperna är elever med inlärningssvårigheter.

Analysen visar att antalet klasser där särskoleelever undervisas inte nämnvärt har förändrats jämfört med förra året. Andelen särskoleelever i Stockholm har ökat men

andelen ligger fortfarande under genomsnittet för riket. Särskilda undervisningsgrupper och/eller särskoleklasser finns i 62 procent av stadens kommunala grundskolor.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av förvaltningsavdelningens stabsenhet.

Bakgrund

Utbildningsförvaltningen sammanställer sedan läsåret 01/02 årligen en förteckning över särskilda undervisningsgrupper i Stockholms kommunala grundskolor. Sedan läsåret 04/05 har även de kommunala särskoleklasserna inkluderats i sammanställningen. I samband med budgetuppdraget 1998 att inventera stadens specialverksamheter som gav grundskoleelever stöd och hjälp gjordes en första sammanställning - läsåret 1998/1999.

Syftet med sammanställningen är att hjälpa rektorer, elevvårdsteam och föräldrar att få en överblick och därmed hitta lämpliga mindre undervisningsgrupper för elever i behov av särskilt stöd.

Utbildningsförvaltningen fick i mars 2005 i uppdrag att komplettera sammanställningen med en fördjupande text. Förvaltningen presenterar även i år en kompletterande redovisning.

Förklaring av begrepp

- *Särskilda undervisningsgrupper.* Det är mindre grupper för grundskoleelever med olika behov av särskilt stöd. Placering i särskild undervisningsgrupp sker efter rektor beslut, i regel efter samråd med föräldrar och elev. Berör knappt 1300 elever i kommunal grundskola (inkl. hörselklasserna i Alviksskolan och de rullstolsburna eleverna i Skanskvarnsskolan och i f.d. Österholmskolan).
- *Särskoleklasser.* Det är de mindre grupper där enbart särskoleelever undervisas. Val av grupp/klass sker i samråd mellan förälder och särskolesamordnare utifrån elevens typ av svårigheter och efter närhetsprincipen. Berör cirka 825 elever i kommunal skola.
- *Samundervisningsgrupper.* Det är mindre grupper där grundskoleelever med inlärningssvårigheter och starka särskoleelever undervisas tillsammans. Placering efter ovanstående principer. Eleverna är inberäknade i summan av antalet elever i de särskilda undervisningsgrupperna.

Förra årets redovisning innehöll i huvudsak analyser om:

- antalet särskilda undervisningsgrupper och förändringar över tid
- antalet särskoleklasser
- skillnader mellan stadsdelsförvaltningar
- vilka elevgrupper de särskilda undervisningsgrupperna inrättas för
- samband mellan antalet särskilda undervisningsgrupper och S:t Örjanplaceringar

Årets analys

I stort tar årets analys upp samma områden som förra året. Syftet med föreliggande analys är att belysa förändringar över tid. I år har analysen kompletterats med texten om hur grupperna finansieras. Detta för att ha ett underlag inför överföringen av grundskolan till utbildningsförvaltningen.

Tillvägagångssätt/tillförlitlighet. Förgående läsårs uppgifter e-postades till rektorerna i respektive stadsdel med önskemål om aktualisering om uppgifterna. Detta år utökades frågorna med en fråga om vem som finansierade skolans undervisningsgrupper (skolan, stadsdelsförvaltningen, etc). Två påminnelser skickades ut, därefter har uppgifter tagits in via expeditioner, bitr. rektor etc. I de fall stadsdelarna har samordnare för barn i behov av särskilt stöd har dessa tillfrågats. Även särskolesamordnarna har bidragit med uppgifter. Samtliga skolors uppgifter har aktualiserats. Trots detta kan några fel ha insmugit sig. Dessutom kan antalet elever i grupperna av olika skäl förändras under pågående läsår.

Undervisningsgrupper som inte ingår i analysen. Hörselklasserna och undervisningsgrupper för funktionshindrade grundskolebarn (FH-klasser) ingår inte i analysen. Stadsdelarna/grundskolorna inrättar inte själva dessa grupper. Hörselklasserna och FH-klasser har ett regionalt upptagningsområde, d.v.s. antalet grupper bestäms inte av stadsdelens eller kommunens behov utan av behovet från Stockholm med kranskommuner.

Förberedelseklasserna och basgrupperna (d.v.s. grupper för elever med bristande kunskaper i svenska och/eller otillräckliga åldersadekvata baskunskaper) ingår ej.

Även de lokaler/studios där ett större antal elever får extra stöd av en specialpedagog/lärare under en del av dagen är undantagna.

Särskilda undervisningsgrupper

Det finns flera orsaker till att de särskilda undervisningsgrupperna kom i fokus i slutet av 1990-talet och KF gav SLK i uppdrag att inventera stadens särskilda undervisningsgrupper:

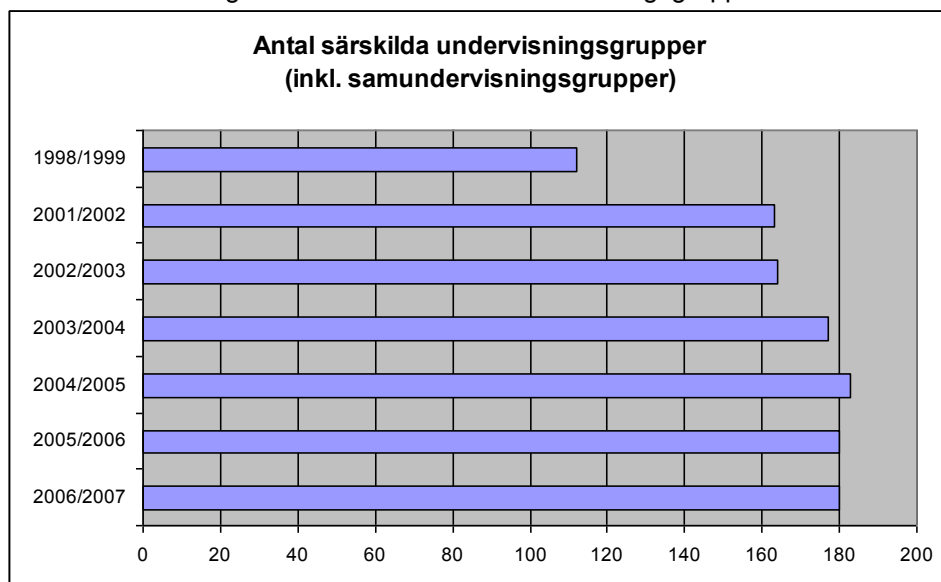
- Intäktsfinansieringen av S:t Örjans skolor 1997 bidrog till stadsdelarnas och skolornas uppbyggnad av särskilda undervisningsgrupper.
- Flera stadsdelsnämnder använde de s.k. perssonpengarna (1997, 1998) till att inrätta egna särskilda undervisningsgrupper.
- Vid beslut om intäktsfinansiering av S:t Örjans skolor överfördes ansvaret för grupperna för elever med behov av stöd i läs- och skrivinlärningen och grupperna för elever med talsvårigheter till de skolor där de var placerade. Några av dessa grupper finns fortfarande kvar.
- Skolans skyldighet att samtliga elever når respektive ämnes kravnivå ökade i och med Lpo-94. Det medförde att ytterligare en grupp

skolbarn har kommit att betraktas som elever i behov av särskilt stöd – grundskolelever med inlärningssvårigheter.

Ingen ökning av antalet särskilda undervisningsgrupper. Tabell 1 visar förändringarna av antalet särskilda undervisningsgrupper från första mättillfället, läsåret 98/99, till dagsläget¹. I underlaget ingår även samundervisningsgrupperna där svaga grundskolelever och elever mottagna i särskolan undervisas tillsammans.

Lsåret 98/99 fanns 112 särskilda undervisningsgrupper i Stockholm. Fram till läsåret 03/04 ökade antalet grupper. Därefter har antalet särskilda undervisningsgrupper i staden varit i princip konstant - cirka 180 stycken men variationen inom en stadsdel kan vara stor (se tabell 2, på nästa sida).

Tabell 1. Förändringar av antalet särskilda undervisningsgrupper.

Skillnader mellan stadsdelar. Tabell 2 visar variationen inom och mellan stadsdelarna över tid. I tabellen framkommer att innevarande läsår 06/07 har nästan hälften av stadsdelarna (8 stycken), tio särskilda undervisningsgrupper eller fler, tre har 15 eller fler grupper

Vidare framkommer att Liljeholmen samtliga år haft få särskilda undervisningsgrupper. Även Katarina-Sofia har ända fram till detta läsår få grupper. Skälet till det senaste årets ökning är att autismcentrum flyttat från Maria - Gamla stan (Mariaskolan) till nybyggda lokaler i den nya Sjöstadsskolan i Katarina-Sofia.

Norrmalm och Kista är ytterligare två undantag. Norrmalm har haft ett relativt konstant antal grupper alla år och Kista har minskat antalet särskilda undervis-

¹ Sammanställning saknas för läsåren 99/00 samt 00/01.

ningsgrupper. Antalet särskilda undervisningsgrupper har ökat i övriga stadsdelar.

Tabell 2: Förändringar av antalet särskilda undervisningsgrupper i stadsdelarna

Stadsdel	Läsår	Läsår	Läsår	Läsår	Läsår	Läsår	Läsår
	98/99	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07
Bromma	13	17	17	16	16	15	17
Enskede/Årsta	9	6	9	12	14	13	14
Farsta	6	6	6	9	11	10	10
Hägersten	3	8	7	5	6	7	5
Hässelby/Vällingby	10	13	12	19	21	24	26
Katarina/Sofia	1	4	3	3	4	3	6
Kista	13	11	7	10	10	7	10
Kungsholmen	2	6	6	5	5	6	5
Liljeholmen	1	3	2	2	1	2	3
Maria/Gamla stan	7	13	13	9	10	9	9
Norrmalm	9	9	9	8	9	8	8
Rinkeby	3	3	8	7	11	11	7
Skarpnäck	8	11	14	16	13	14	15
Skärholmen	9	14	15	18	17	17	14
Spånga/Tensta	9	13	12	14	10	10	12
Vantör	3	8	10	9	8	9	9
Älvsjö	0	7	8	6	7	7	4
Östermalm	6	11	6	9	10	8	6
Summa grupper	112	163	164	177	183	180	180

Vilka elever undervisas i de särskilda undervisningsgrupperna? Den största gruppen är elever med inlärningsproblematik. Detta läsår består 56 % av de särskilda undervisningsgrupperna av denna elevgrupp. Grupperna betecknas i sammanställningen som ”långsam inläring”, läs- och skriv inläring, ”stöd i inläringen”, samt ”samundervisningsgrupp”. Andelen elevgrupper som vänder sig till elever med inlärningsproblematik har varit relativt konstant över tid. Förra läsåret bestod 59 % av grupperna sig till samma elevgrupp. Vid första mättillfället, för nio år sedan, var 53 % av grupperna för elever med någon typ av nedsatt inlärningsförmåga.

I år består ca 18 % av grupper av elever med koncentrationssvårigheter/utagerande elever.

Cirka 9 % av de särskilda undervisningsgrupperna har mer svårtolkade beteckningar som ”barn/elever i behov av särskilt stöd” ”blandproblematik” etc. Troligtvis är elevsammansättningen i dessa grupper ganska blandad.

Skolorna uppger att 7 % av grupperna består av elever med stora behov av struktur och tät återkoppling av lärare.

Tre procent av grupperna, en procent mer än föregående läsår, tar emot grundskolelever med autistiska drag/Asperger. Därutöver finns det även ett antal samundervisningsgrupper för grund- och sarskolelever med autism.

Det finns även ett mindre antal grupper med benämningar som ”elever med språkstörning”, ”elever med hög frånvaro”, samt en grupp som drivs i samarbete med stadsdelens socialtjänst.

Det är viktigt att de elever som tillbringar hela sin dag i de små grupperna undervisas i andra ämnen än Eng, Ma och Sv och att eleverna i de högre skolåren undervisas av ämneslärare samt har tillgång till t.ex. kemisal. Förvaltningen saknar kännedom om i vilken utsträckning detta sker.

Finansieringsform. Inför överföringen av grundskolorna till utbildningsförvaltningen är det av vikt att veta hur de särskilda undervisningsgrupperna finansieras:

- centralt av stadsdelen (gäller 7 stadsdelar)
- av respektive skolenhet (gäller i 8 stadsdelar)
- båda varianterna förekommer (gäller 3 stadsdelar). I dessa tre stadsdelar finansieras de flesta av grupperna centralt. Det är endast någon eller några skolor som inrättat egna grupper.

Tabell 3. De särskilda undervisningsgruppernas finansiering.

Sdf centralt	Skolenheten	Blandform
Hägersten	Bromma	Enskede/Årsta
Kista	Katarina-Sofia	Farsta
Liljeholmen	Rinkeby	Hässelby/Vällingby ²
Kungsholmen	Skarpnäck	
Maria/Gamla stan	Skärholmen	
Norrmalm	Vantör ³	
Spånga/Tensta	Älvsjö	
	Östermalm	
Summa: 7	Summa: 8	Summa: 3

Oberoende av finansieringsform finns det i de flesta stadsdelar någon eller några skolor som tar emot elever från andra stadsdelar eller kranskommuner. Det innebär att en del av grupperna delvis är intäktsfinansierade. I samband med att skolorna skickade in uppgifter till årets sammanställning berättade några skolor att de hade avtal rörande elever, troligtvis gäller detta i de allra flesta fall.

När det gäller sarskoleklasserna finansieras de helt, och samundervisningsgrupperna delvis, av sarskoleschablonen.

² Det är bara 1 av de 26 grupperna som en skola självfinansierar, övriga finansieras av stadsdelsförvaltningen centralt.

³ En av grupperna är helt intäktsfinansierad. Stadsdelens skolor köper platser efter behov och tillgång.

Samband med placering i S:t Örjans skolor. S:t Örjans skolor är en skola som enbart innehåller särskilda undervisningsgrupper. I nedanstående tabell jämförs i vilken utsträckning de olika stadsdelarna har förändrat antalet S:t Örjan placeringar.

Tabell 4 visar att sex stadsdelar (Hägersten, Kista, Skärholmen, Spånga/Tensta, och Älvsjö) har minskat antalet placeringar i S:t Örjan med 50 % eller mer de senaste fem åren. Ytterligare några stadsdelar har minskat antalet placerade elever. En stadsdel har gått tvärt emot trenden⁴ - Katarina/Sofia har fördubblat antalet placeringar.

Tabell 4 Stadsdelarnas placering av elever i S:t Örjans skolor

Stadsdel	2001/2002	2006/2007
Bromma	15	13
Enskede/Årsta	24	14
Farsta	31	29
Hägersten	14	7
Hässelby/Vällingby	23	19
Katarina/Sofia	5	14
Kista	21	7
Kungsholmen	7	7
Liljeholmen	22	17
Maria/Gamla stan	11	14
Norrmalm	8	5
Rinkeby	5	7
Skarpnäck	32	30
Skärholmen	29	12
Spånga/Tensta	29	14
Vantör	31	17
Älvsjö	15	7
Östermalm	7	9
SUMMA	329	242

När man jämför antalet särskilda undervisningsgrupper i de stadsdelar som minskat antalet placeringar mest är det svårt att finna ett förväntat samband mellan få placeringar – många egna grupper respektive tvärt om.

I Stockholm finns dessutom nio intäktsfinansierade fristående grundskolor med specialinriktning d.v.s. motsvarande den verksamhet som S:t Örjan bedriver. De här skolorna har i dagsläget cirka 100 stockholms elever.

Särskoleklasserna

Det finns två typer av klasser för särskoleeleverna inom obligatoriska särskolan – grundsärskola för de elever som bäst kan tillgodogöra sig undervisningen och

⁴ Antalet stockholmselever i S:t Örjans skolor minskade med nästan 90 elever mellan de två åren som jämförs.

träningsskola för de allra svagaste särskoleeleverna. I denna analys redovisas de tillsammans, men i sammanställningen (i bilagan) går det att se vilken typ av särskoleklass som finns vid vilken skola.

Detta är tredje gången som särskoleklasserna ingår i sammanställningen. Första året hade inte överföringen av ansvaret för särskoleeleverna från utbildningsförvaltningen till stadsdelarna börjat fungera fullt ut. Flera rektorer/uppgiftslämnare ändrade inte i uppgifterna om särskoleklasserna även om de ändrade i övriga uppgifter. Detta innebär att 2004 års siffror inte är riktigt tillförlitliga. Därför görs inga jämförelser med läsåret 04/05.

Tabell 5 Totala antalet klasser/grupper där särskoleelever undervisas

	2005/2006	2006/2007
Särskoleklasser	98	92
Samundervisningsgrupper	33	38
SUMMA	131	130

Tabell 5 visar att antalet grupper där särskoleelever undervisas knappt förändrats jämfört med förra läsåret. Förändringen består istället av att särskoleklasserna minskat och att antalet samundervisningsgrupper ökat.

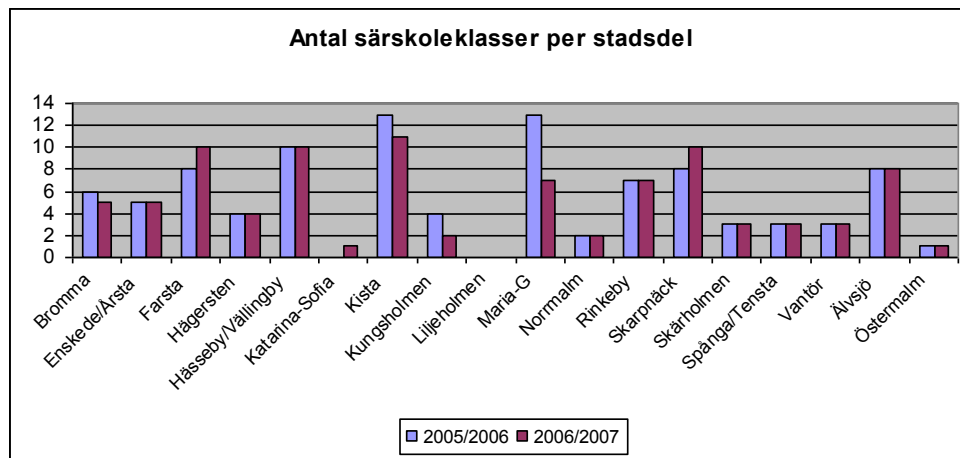
Samundervisningsgrupperna för elever i både grund- och sarskola har ökat sedan första mätningen läsåret 98/99, då det fanns det 11 grupper. Detta läsår finns 38 samundervisningsgrupper, men det är stora skillnader mellan stadsdelarna.

Sju stadsdelar (Hägersten, Kungshomen, Liljeholmen, Maria/Gamla stan, Norrmalm, Rinkeby samt Älvsjö) inte har några samundervisningsgrupper alls, medan åtta stadsdelar har mellan en och tre samundervisningsgrupper och tre stadsdelar har fler, Skärholmen (7), Hässelby/Vällingby (7) och Kista (6).

Antal särskoleklasser per stadsdel. Tabell 6 på nästa sida visar att det i stadsdelarna finns allt från ingen upp till elva särskoleklasser detta läsår, genomsnittet är fem klasser. Fyra stadsdelar har tio/elva grupper - Farsta, Hässelby/Vällingby, Kista och Skarpnäck.

Några skolor har ett stort utbud av särskoleklasser, t.ex. så har Hökarängskolan i Farsta stadsdelens samtliga 11 särskoleklasser och samma sak är det i Kista där Kvarnbackaskolan har 11 grupper.

Minskningen av antalet särskoleklasser i Maria - Gamla stan förklaras återigen av flytten av autismcentrum från (Mariaskolan) till nybyggda lokaler i den nya Sjästadsskolan i Katarina-Sofia. Samtidigt har grupperna inom autismcentrum omfördelats och fler samundervisningsgrupper inrättats.

Tabell 6 Fördelning mellan stadsdelarna av antalet särskoleklasser⁵.

En stadsdel, Liljeholmen som även har få särskilda undervisningsgrupper, har inte någon särskoleklass alls men det förklaras av att de särskoleklasser som fanns i stadsdelen följde med när Västbergaskolan avknoppades.

Västbergaskolan är en av fyra fristående skolor i Stockholm som har flera grupper för särskoleelever. De övriga är Årsta gård, Jorielskolan och Martinskolan.

Andelen elever i obligatoriska särskolan ligger under snittet i Sverige. I Stockholm är detta läsår 1,21 % av eleverna i grundskoleåldrarna mottagna i obligatoriska särskolan. Tabell 7 visar att andelen särskoleelever ökat i Stockholm sedan läsåret 02/03 men att staden fortfarande ligger under genomsnittet för Sverige. Enligt Skolverkets statistik har andelen barn i särskolan i hela riket i genomsnitt varit ca 1,4 % de senaste tre läsåren (03/04, 04/05 samt och 05/06). Statistik för innevarande läsår saknas.

Tabell 7: Andel Stockholmsbarn mottagna i särskolan de senaste fem läsåren

Läsår	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07
Andel	0,94 %	0,98 %	1,01 %	1,16 %	1,21 %

Av de stockholms elever som är mottagna⁶ i obligatoriska särskolan går knappt 86 % i kommunala skolor. Elva procent går i fristående skolor varav drygt hälften utanför Stockholms kommuns gränser. De resterande 3,5 % av särskoleeleverna går i skolan i en annan kommun.

Var finns det särskilda undervisningsgrupper och särskoleklasser? I 62 % av de kommunala grundskolorna i Stockholm finns särskilda undervisningsgrupper och/eller särskoleklasser. Det är en marginell ökning (1 %) jämfört med förra året. Oftast finns det flera grupper och mer än en typ av grupp vid

⁵ Samundervisningsgrupperna ingår ej.

⁶ Begreppet ”mottagna” i särskolan härleds från att det är föräldrarna som ansöker om att deras barn ska mottas i särskolan. Tidigare var det rektor som skrev in elever i särskolan.

samma skola. Därutöver har några skolor en eller flera enstaka särskoleelever integrerade, främst i grundskoleklasser för de lägre åldrarna.

Fördelning:

- 43 av stadens grundskolor har enbart särskilda undervisningsgrupper
- 39 av grundskolorna har både särskilda undervisningsgrupper och särskoleklasser
- 6 av grundskolorna har enbart särskoleklasser

En bidragande orsak till att både särskoleklasser och särskilda undervisningsgrupper finns på många skolor är samundervisningsgrupperna. Om en skola har många särskoleklasser har skolan/sdf ofta även inrättat en samundervisningsgrupp för att underlätta mottagandet av de ”duktigaste” särskoleleverna. En annan variant är att en skola har några särskoleelever som inte vill byta skola. Då inrättar man en grupp där dels dessa elever går och fyller på klassen med de svagaste grundskoleleverna.

Källor

Sjöberg, Elisabet. *Inventering av särskilda undervisningsgrupper.*
(Utbildningsförvaltningen 1999.2)

Sammanställningar av särskilda undervisningsgrupper läsåren 01/02, 02/03,
03/04, 04/05 samt 05/06.

Bilaga

Sammanställning av särskilda undervisningsgrupper och särskoleklasser läsåret 06/07.